

NOVINKY ZAHRANIČNÍ KNIHOVNICKÉ LITERATURY

GARCÍA-MARCO, Francisco-Javier. Enhancing the Visibility and Relevance of Thesauri in the Web: Searching for a Hub in the Linked Data Environment [Zlepšování viditelnosti a relevance tezurů na webu: hledání hubu v prostředí propojených dat]. *Knowledge Organization*. 2016, vol. 43(1), 193–202. ISSN 0943-7444.

Hlavním důvodem vzniku myšlenky sémantického webu byla především snaha umožnit vyhledávat na internetu nejen slova, ale také jejich významy. V roce 2012 přišel Google s novou technologií, s tzv. „znalostními grafy“, které vhodným způsobem reprezentují znalosti a vzájemná propojení mezi nimi. Jako základ pro tvorbu těchto znalostních grafů mohou dobře posloužit právě tezaury, které umožňují (uživateli i vyhledávači) jednoduše a jednoznačně vyjádřit vztahy mezi jednotlivými termíny. Tezaury jsou budovány v souladu s mezinárodní normou ISO 25964-2 (International Organization for Standardization 2013, 16-19), která navrhuje tři strategie, jak mezi sebou propojovat řízené slovníky: na základě jejich jednotné struktury, dále přímým propojením a nakonec s využitím „hubového“ modelu. První možnost předpokládá, že dva nebo více tezurů/slovníků je budováno na zcela identickém principu, což je využitelné pouze v minimu případů; přímé propojení mezi dvěma a více ontologiemi je dlouhodobě využíváno v rámci technologie propojených dat (linked data). Třetí model předpokládá existenci „hubu“, tedy jakéhosi centrálního uzlu, do kterého je propojeno několik různorodých slovníků. Mapování pak probíhá pouze jednou. V globálním měřítku by jako takovýto sémantický hub mohla posloužit například Wikipedie. Již dnes některé tezaury umožňují mapování do Wikipedie, za všechny lze jmenovat například GEMET Thesaurus. Tvůrci takových propojených tezurů mohou těžit z definic a informací uváděných ve Wikipedii a naopak. Záměr propojit Wikipedii s tezaury různorodé povahy s sebou nese celou řadu úskalí, a to zejména právního a technického charakteru. V zásadě každému prvku, s nímž obvykle pracuje thesaurus, lze přiřadit víceméně ekvivalentní prvek ve Wikipedii (pojem odpovídá stránce, preferovaný termín kategorii, popisu první odstavce, principu příbuzných, nadřazených a odkazovaných termínů funguje také na podobném principu atd.). Samotný princip budování těchto systémů je odlišný, tezaury jsou obvykle úžeji zaměřené, Wikipedie má spíše obecnější charakter a hlavně je vytvářena spíše „ad hoc“ než systematicky, takže celá řada kategorií, které by mohly být potřebné, dosud chybí. Může také snadno dojít k tomu, že např. termín obsažený v tezauru nebude odpovídat celému článku ve Wikipedii, ale jen jeho části apod. Povaha Wikipedie odpovídá skutečně spíše encyklopedii než systému kategorií či ucelené taxonomii, ale díky své otevřenosti a popularitě je i přesto vhodným kandidátem na to, stát se klíčovým prvkem výše uvedeného projektu. Autor příspěvku naznačuje možnosti technických řešení. Součástí příspěvku je přehledné schéma možného „spolufungování“ tezurů, encyklopedií a slovníků v prostředí internetu a dále i konkrétní příklady propojení termínů z tezauru do Wikipedie.

GOSINA, Ljudmila Igorevna. Redkaja naučnaja kniga kak istočnik informacii dlja učenyh: problemy aktualizacii „zabytoj“ informacii v bibliotekach [Vzácné vědecké knihy jako informační zdroj pro vědu: problémy aktualizace „zapomenutých“ informací v knihovnách]. *Naučnyje i techničeskije biblioteki*. 2016, (10), 90–104. ISSN 0130-9765.

Dostupný také z: http://www.gpntb.ru/ntb/ntb/2016/10/NTB10_2016_%D0%905_10.pdf.

Autorka se zabývá informační hodnotou starých vědeckých knih a dalších vědeckých prací, otázkou, jak zabránit ztrátě vědeckého dědictví, jak odstranit informační bariéru mezi starou vědeckou knihou, vydanou navíc v cizím jazyce, a současným uživatelem a jak tomu mohou napomoci knihovny. Svoje pojednání zakládá na příkladu sbírek Knihovny přírodních věd Ruské akademie věd (BEN RAN, <http://www.benran.ru/>) i konkrétních autorů (matematik Leonhard Euler působící v letech 1727–1783 v Petrohradě, mechanik Vladimír Andrejevič Stěklov, jehož práce se tiskly výhradně ve francouzštině, matematik Nikolaj Ivanovič Lobačevskij, většina jehož prací vyšla v angličtině, němčině a francouzštině atd.).

Obecně se má za to, že staré vědecké knihy mají historickou, kulturní a muzejní hodnotu a jejich obsah že je zajímavý pouze pro historiky. Většina těchto děl byla vydávána v 16.–19. století, tedy již v určitém, byť někdy nevelkém, nákladu, a měla tudíž již větší možnosti rozšíření; to pak vede k názoru, že teoretické nebo empirické poznatky uložené v těchto knihách již byly vědou dávno využity a není proč se k nim znovu vracet. V knihovnách se proto na tyto publikace zaměřují knihovnědci, historici nebo kulturologové. V podstatě tak dochází k nahrazení informační funkce knihy funkcí memoriální (funkcí historické paměti).

Knihovníci vynakládají velké úsilí na to, aby nabídli uživatelům nejnovější informace; jak je to ale s využitím poznatků uložených ve starých fondech? Nevytrácí se část potřebných informací jen proto, že máme nedostatečný aparát pro přístup k obsahu, že nemáme dostatečné vnitřní propojení katalogů atd.?

Přístup k informacím uloženým v literatuře 16.–19. století je ztížen několika typy informačních bariér: 1. jazyk publikace, který byl ve své době ve vědě univerzální a tudíž pro všechny dostupný (latina, stará němčina, němčina psaná švabachem, francouzština, italština; ještě na počátku 19. století se práce členů ruské Akademie věd vydávaly samotnou Akademií latinsky, mnoho prací ruských vědců vycházelo také v zahraničí a ne vždy byly překládány do ruštiny); 2. slovní zásoba pocházející z doby konsolidace jednotlivých disciplín, kdy se teprve vytvářela příslušná terminologie a kdy vědci působící v jednom období užívali každý prakticky svůj vlastní terminologický systém; 3. jiná struktura vědy, která neodpovídá současným rámcům vědeckých disciplín, tedy nelze na ni aplikovat současnou klasifikaci a vnitřní strukturu jednotlivých oborů, současné chápání vzájemných vztahů mezi disciplínami, předměty a pojmy; 4. malé množství exemplářů jednotlivých titulů vědeckých prací vydaných do konce 19. století, zvýšené nároky na jejich fyzické uchování ztěžujících fyzickou dostupnost; přitom digitální kopie se zatím vytvářejí především pro nejvzácnější (často nejstarší) tituly a v menší míře pro pozdější dědictví.

Jakým způsobem je možné určit, vyčlenit ty vědecké práce, které mají pro dnešek nejen kulturně historický význam, ale také informační hodnotu a mohly by být využity jak pro vědeckou práci, tak pro vysokoškolské vzdělávání? V mnohých vědeckých disciplínách studujících svět a evoluci člověka je pro pochopení procesů a jevů nezbytné disponovat informacemi zachycujícími dlouhé období (astronomie, geografie, geologie, meteorologie, botanika, zoologie, antropologie, jazykověda...). Soustředění empirických znalostí a systemizace faktografického materiálu za dlouhou dobu nabývá časem nové hodnoty zejména pro odborníky, kteří se zabývají srovnávací analýzou a studiem

dynamiky procesů probíhajících v přírodě a ve společnosti. Jsou také známy případy, kdy i čistě teoretické konstrukce a koncepce, nedocenené v době svého vzniku současníky, byly pak po dlouhé době využity – konkrétním příkladem zde může sloužit koncepce čísel ve dvojkové (binární) soustavě z přelomu 16. a 17. století.

Jedním z indikátorů toho, že hodnota historické vědecké práce přetrvala, může být existence reedic díla po smrti autora. Reedice může být technickou záležitostí (reprint) nebo populární, komentovaná a adaptovaná formou výkladu složitých jevů a procesů určenou pro mládež a sebevzdělávání. Z hlediska informační hodnoty je pak nejcennější taková vědecká reedice, která obsahuje nový aparát doplňující klasický text a uvádějící ho do kontextu moderního vědění, což umožňuje nově zhodnotit přínos autora pro současný rozvoj vědy. Např.: je zpracován nový překlad s užitím moderní terminologie nebo je text opatřen terminologickým slovníkem; jsou opraveny tiskové chyby, doplněna upozornění na odlišnosti textu v různých vydáních nebo jazykových verzích; na vysoké odborné úrovni jsou zpracovány nový úvod nebo předmluva, komentáře k textu, zhodnocení přínosu autora v souvislosti s dějinami vědy; doplněn seznam publikací, které přináší informace o rozvíjení myšlenek autora následovníky, uvedena nová fakta o životě a vědecké práci autora. Jako příklad vědeckých reedic, které přispívají k aktualizaci „zapomenutých“ znalostí, můžeme uvést jubilejní vydání prací, překladů statí ze zahraničních časopisů, reedice významných děl doplněná překlady dalších atd.

Je třeba, aby si knihovny byly vědomy informační funkce starých vědeckých publikací. Zejména jsou potřebné informace o vědeckých reedicích propojujících klasické práce se současnou vědou. Je nutné propojovat je i na úrovni knihovních katalogů (databází), aby se informace neztrácela, aby se nenarušovalo spojení mezi překladem a originálem atd. (v elektronickém katalogu BEN RAN se v případě překladů uvádějí údaje o originálu a jeho autorovi teprve od roku 2000; netýká se to jenom BEN, katalogy velkých knihoven zpravidla nejsou v úplnosti převedeny do elektronické podoby; lístkové katalogy, které je tady nutné stále používat, se zpravidla vedly zvlášť pro latinu a pro cyrilici, zvlášť podle jednotlivých oddělení knihovny, jsou nejednotnosti v řazení lístků atd. a to vše ztěžuje vyhledávání). Elektronický katalog by měl umožňovat propojení na reedice a další varianty, nejen z fondu vlastní knihovny, ale i dalších knihoven, dále uvádět různé jazykové verze názvů (např. zavedením doplňkových polí v popisu dokumentu). Jde vlastně o další službu, která vyžaduje zaměstnat v knihovně odborníka na danou oblast, zdatného zároveň i po jazykové stránce. Takto zpracováváný elektronický katalog by se vlastně mohl stát autoritní databází sloužící dalším knihovnám, ale také např. vydavatelům, kteří připravují reedice starých vědeckých prací.

Staré vědecké práce, vydané v dobách, kdy neexistovaly úzce specializované disciplíny, přináší cenný široký, mnohdy i filozofický pohled na vědu; jejich nové komplexní zpřístupnění pak napomůže zvýšit kvalitu vzdělání a přispět k dalšímu vědeckému bádání.

MICHNOVA, Irina Borisovna. Biblioteka dlja molodeži – biblioteka vozmožnostej [Knihovna pro mládež – knihovna možností]. *Universitetskaja kniga: Informacii-anno-analitičeskij žurnal*. 2016, září. ISSN 1726-6726. Dostupný elektronicky z: <http://www.unkniga.ru/biblioteki/biblworld/6331-biblioteka-dlya-molodezhi-biblioteka-vozmozhnostey.html>.

Ruská státní knihovna pro mládež v Moskvě (ruská zkratka RGBM, <http://www.rgub.ru/>) oslavila v říjnu 2016 výročí padesáti let své existence. Jedná se o významnou knihovnu, jejíž vznik ve své době podnítl zakládání obdobně uživatelsky zaměřených knihoven

na úrovni krajů, oblastí i republik někdejšího SSSR, jež se vyvíjely nejen jako knihovny s fondem formovaným pro určitou věkovou a čtenářskou kategorii, ale i jako laboratoře vývoje a platformy ověřování nových postupů, metod a služeb (knihovna jako místo pomáhající v profesní orientaci, místo pro výuku cizích jazyků, ekologickou osvětu, podporu vědeckotechnické tvořivosti mládeže, akcent na individuální práci se čtenářem, na těsnou spolupráci se školami atd.).

Těžkým obdobím pro knihovny tohoto typu byla 90. léta 20. století: mládež se ocitla mimo pole zájmu státu a prakticky zmizela i podpora státních organizací orientovaných na výchovu mládeže. Teprve od roku 2006, kdy byla přijata strategie státní politiky týkající se mládeže, se situace začala měnit.

V RGBM se uskutečnila rozsáhlá rekonstrukce budovy, celková modernizace knihovny, znovu se vytvářely fondy, byly doplněny stavy zaměstnanců, zorganizována rekvalifikace stávajícího personálu, pracovalo se na metodologických základech přístupu k mládeži jako uživateli knihovny, došlo k reorganizaci řady oddělení (např. specialisté-bibliografové, dříve uzavření v samostatném oddělení, se stali součástí oddělení služeb, oddělení doplňování a oddělení zpracování fondů byla spojena do jednoho oddělení fondů a katalogů apod.), rozšířil se volný výběr, objevila se stanice pro automatické vracení vypůjčených dokumentů. Od nuly se vytvářel elektronický katalog, zaváděla se technologie RFID, prostory služeb a studoven se přizpůsobovaly potřebám fungování mobilních komunikačních zařízení (ale oživila se i „retrotechnika“ a vzniklo tak zajímavé Muzeum elektronické knihy (http://www.rgub.ru/library/halls/item.php?new_id=2605)).

Knihovna je dnes otevřena sedm dní v týdnu od 11 do 22 hodin, čtenáři do ní mají volný přístup, pro vypůjčky používají elektronickou čtenářskou legitimaci. Mají možnost využívat studijní i odpočinkové zóny, muzicírovat na elektronickém pianinu, sledovat video, poslouchat audioknihy i vinylové desky (sál Hudební sklep – http://www.rgub.ru/library/halls/item.php?new_id=3902), hrát stolní hry, pracovat s internetovými zdroji.

Každoročně se objevuje nějaká nová specializovaná služba: oddělení vzácných knih (http://www.rgub.ru/library/halls/item.php?new_id=1834), středisko komiksů a vizuální kultury (http://www.rgub.ru/library/halls/item.php?new_id=1902), laboratoř mediální tvorby MediaLab (http://www.rgub.ru/library/halls/item.php?new_id=1877), informační služba zaměřená na problémy mládeže, psychologická poradna. V knihovně funguje kavárna, knižní prodejna, studovna firemní literatury, fitness, dětský pokoj...

Do značné míry autonomně fungují v knihovně nejrůznější kluby (je jich kolem dvaceti), jejichž zakládání, koncepci (stanovení témat) a fungování si berou na starost sami uživatelé a návštěvníci knihovny; když určitá tematika „netáhne“, klub se rozpouští a vzniká jiný.

Knihovna se pouští i do velkých projektů: mezinárodní festival kreslených příběhů a komiksů „KomMissija“ (http://www.rgub.ru/projects/international/item.php?new_id=3155), celostátní soutěžní festival literární a umělecké avantgardy „Lapa Azora“ (http://lapaazora.rgub.ru/?page_id=6), celostátní soutěže krátkometrážních filmů „Jednou v knihovně“ atd. (o projektech knihovny viz <http://www.rgub.ru/projects/>).

RGBM se díky federální podpoře stala vědeckometodickou a výzkumnou základnou pro otázky práce knihoven s mládeží. Od roku 2007 koordinuje korporativní internetový projekt metodické spolupráce knihoven a organizací pracujících s mládeží („Metod'ob' jedinenije“, <http://www.rgub.ru/professional/>), jehož portál zaznamenává vysokou návštěvnost (800–900 uživatelů denně). Velký ohlas v knihovnické komunitě měla online-škola „Efektivní knihovna“.

Na jaře 2015 se v RGBM uskutečnil meziresortní kulatý stůl k tématu podpory podnikání mladé generace, a také celostátní seminář o možnostech knihoven při realizaci systému sociální mobility mládeže (prostupnost sociálních vrstev, pomoc mladým v zájmu zlepšení jejich sociálního statusu). Knihovna dnes v zájmu těchto cílů nabízí útočiště nezávislým profesionálům (*freelancerům*), kteří v začátcích finančně nedosáhnou

na vlastní kancelář a často ani na pracovní místo v koworkingovém centru, studentům zabývajícím se doučováním, poskytuje psychologické tréninky mladým lidem hledajícím práci, kurzy řečnického umění, řadu aktivit pro handicapované (včetně kurzů znakového jazyka). Návštěvnost knihovny, aktivity jejích uživatelů i popularita mezi profesionály v celé Ruské federaci ukazují na stálou přitažlivost tohoto konceptu knihovny pro mládež a jeho potřebnost.

PARAMONOVA, Irina Jevgen'jevna. Naučno-techničeskaja biblioteka „na obočine“ progressa: stat'ja-razmyšlenije [Vědeckotechnická knihovna stranou pokroku: zamyšlení]. *Naučnyje i techničeskije biblioteki*. 2016 (10), 90–104.

ISSN 0130-9765. Dostupný také z:

http://www.gpntb.ru/ntb/ntb/2016/10/NTB10_2016_%D0%905_1.pdf.

Cílem článku je upozornit knihovnickou komunitu na stav a problémy knihoven (a také služeb a oddělení vědeckotechnických informací – VTI) ve výrobních závodech a organizacích, které svého času byly „spodní“, bázovou vrstvou systému VTI a důležitými informačními prostředky v řetězci „věda – knihovna – výroba“ a základnou pro masivní šíření vědeckotechnických poznatků. V období po roce 1990 byly tyto knihovny a služby likvidovány nebo se v podnicích a organizacích stávaly součástí jiných útvarů. Dnes neexistují ani oficiální statistická data o jejich počtu a stavu.

Stručně je charakterizován vývoj tohoto typu knihoven v bývalém SSSR a v Ruské federaci od 30. let 20. století. V 60. letech byly začleněny do státního systému vědeckotechnických informací (GSNTI) a jejich činnost se stala nejdůležitější součástí informačních služeb zaměřených na včasné a adresní dodávání informací specialistům ve výrobě a zabezpečení dokumentové základny těchto služeb. V zemi se zformovala síť vědeckotechnických knihoven, jejíž struktura odpovídala struktuře a zásadám řízení vědy a národního hospodářství a představovala tak vertikální hierarchický systém vystavěný na základě odvětvového a územního principu.

Základní typologické znaky těchto knihoven autorka formuluje následovně:

- začlenění, „vestavění“ knihovny do struktury podniku,
- právní nesamostatnost,
- omezený okruh uživatelů a omezená dostupnost,
- podřízenost cílů a úkolů knihovny úkolům a cílům podniku, zřetelná orientace na zajištění jeho výrobních a vědeckých problémů,
- ve vztahu k základní (vědecké a výrobní) činnosti podniku má knihovna podpůrnou funkci,
- podmíněnost druhové skladby a obsahu informačních zdrojů profilem činnosti podniku,
- poskytování služeb nejen v prostorách knihovny, ale i přímo na pracovišti zaměstnanců.

Likvidace odvětvových ministerstev v 90. letech 20. století, pracovních a hospodářských vztahů, nepromyšlená privatizace a ústup státu z pozic tvůrce a realizátora jednotné technické politiky přivedly k zániku odvětvových informačních institucí a dalších organizací. Mnohé podniky se na informační služby začaly dívat jako na nerentabilní přítěž. Podle některých údajů v zemi z původních 6000 odvětvových vědeckovýzkumných ústavů a konstrukčních kanceláří zůstal méně než 1000, výrazně se samozřejmě snížil počet jejich odborných, vysoce kvalifikovaných zaměstnanců. Přerušily se profesionální vazby, knihovny se dostaly do izolace. Odborníci tento proces nazvali „informační katastrofou“. Kromě toho, že tuto oblast ignoruje státní statistika, k vědeckotechnickým

knihovnám se nehlásí ani Státní vědeckotechnická knihovna (GPNTB), která byla vedoucí institucí v systému GSNTI.

Autorka dále popisuje metody, které zvolila k získání dat o existenci těchto knihoven a informací jejich problémech: průzkum webových stránek podniků (na mnohých z nich nejsou uvedeny ani sám fakt o existenci knihovny, natož aby knihovna měla samostatnou stránku), webových stránek oblastních knihoven (bohužel v poměrně malé míře uvádějí odkazy na další instituce v informačním okolí), studium výsledků státního sčítání knihoven (proběhlo v letech 2010–2011). O něco lepší je situace v případě knihoven, které jsou součástí resortních sítí (železnice, zemědělství, meteorologie, Roskosmos). Poměrně málo informací je na webech vedoucích strojírenských a elektrotechnických podniků atd. Ale i na základě těchto informací je možné udělat závěr, že došlo ke ztrátě ohromné mnohaleté zkušenosti technických knihoven a informačních služeb, prakticky se vytratila představa o systému vědeckotechnických informací a těch přínosech, které jsou důsledkem využívání speciálně a profesionálně připravené informační produkce.

Dnes se hovoří o budoucí nepotřebnosti profesí, jako je knihovník, dokumentátor, archivář, zejména v souvislosti s digitalizací. Autorka vyjadřuje velkou skepsi vůči takovýmto názorům. Pochybuje jednak o možnostech podniků a organizací rychle převést všechny svoje informační procesy do síťového prostředí, jednak o připravenosti uživatelů pracovat v tomto prostředí. I akademické instituce upozorňují na to, že řada uživatelů jejich služeb sáhne raději po tradičním dokumentu a tradiční službě, má-li na výběr – a předložit uživateli možnost *vybírat* způsob, jak získat potřebné informace, to je také podstata působení knihovny orientované na uživatele.

Vědeckotechnické knihovny stále mají pro rozvoj země potenciál. Je jen zapotřebí změnit vztah státu k problému informačního zabezpečení vědeckovýzkumné práce a průmyslové výroby.

WHITE, Martin. The Value of Taxonomies, Thesauri and Metadata in Enterprise Search [Význam taxonomií, tezaurů a metadat v podnikovém vyhledávání]. *Knowledge Organization*. 2016, vol. 43(3), 183–192. ISSN 0943-7444.

Příspěvek zkoumá stávající stav i budoucí potenciál nástrojů jako jsou taxonomie, tezaury a metadata v oblasti podnikového vyhledávání. Studie je založena na nedávných průzkumech a také na prezentacích z konferencí Enterprise Search Summit (New York) a Enterprise Search Europe (Londýn) z posledních 5 let. Autor sám zkoumá vývoj v této oblasti zpětně až do roku 1998.

Technické, matematické a lingvistické principy vyhledávání se datují do 60. let 20. století, ovšem až v 80. letech se začalo (zejména v USA) více využívat vyhledávání v interních korporátních databázích s využitím softwarových aplikací pro „podnikové vyhledávání“, jako např. Inktomi, Ultraseek nebo Verity. Dlouho nebyla rozvoji těchto specializovaných nástrojů věnována příliš velká pozornost, což se projevovalo zejména nespokojeností uživatelů. Do jisté míry byly problémy způsobeny především to, že některé informace v interních repozitářích podléhají utajení, dále velké množství indexovaných materiálů (500 000 a více), problémy při vytváření testovacích množin dat, nutnost, aby aplikace „hovořila“ jazykem organizace, která ji bude využívat (tedy znalost odborné terminologie) nebo neúspěšná snaha donutit organizaci, aby potřebné materiály vydala (zveřejnila). Samotný termín podnikové vyhledávání můžeme interpretovat dvojím způsobem – například jako samotnou technologii, která indexuje veškerý obsah napříč organizací a umožňuje jeho vyhledávání. Jiná definice tento pojem chápe v širším

měřítka, tedy jako nástroj zahrnující nejen podnikové databáze, ale také intranet, e-mail, různé sdílené dokumenty, externí webové stránky atd. Systémy podnikového vyhledávání se rozvíjejí už od 60. let 20. století, jako příklad můžeme uvést například vyhledávací aplikaci IBM STARS, Verity (od Advanced Decision System) nebo Google Search Appliance. Významným počinem byla také „podniková“ verze aplikace SharePoint2010. Postupem času se objevila myšlenka implementovat do těchto systémů taxonomie a tezaury, přičemž se, podobně jako u jiných vyhledávacích systémů, objevuje především problém sjednocení terminologie používané napříč podniky. Objevují se i další těžkosti, například to, že určitá informace nemůže být zpřístupněna, protože korporace není jejím vlastníkem, případně korporace vlastníkem je, ale příslušná data nebyla indexována. V některých případech indexování proběhlo, pojmy spojené s danou informací z různých důvodů však nekonvenují s přiřazenými termíny. Přístup k informaci může být také nějakým způsobem omezen, ačkoli je indexována i opatřena metadaty (uživatel může mít pak přístup jen k metadatům), nebo přiřazená metadata postupně přestanou sloužit původnímu účelu. Informace, i když je nalezena, může být vyhodnocena jako nedostačující. V rámci rozvoje těchto systémů podnikového vyhledávání je dlouhodobě zkoumáno informační chování uživatelů (hlavně uživatelů na různých hierarchických úrovních v korporaci či plnicích v ní různé role). V tomto smyslu bylo zajímavé například srovnání nástrojů Google web search a Google Scholar. Manažeři korporací se snaží přispět k tomu, aby uživatelské rozhraní systémů podnikového vyhledávání bylo ušito na míru jejich uživatelům. Autoři článku citují několik studií na toto téma. Podniková data mohou mít oproti jiným některé zvláštnosti, například pokud jde o dataci dokumentu, je potřeba odlišit, zda se jedná o jeho vznik, datum publikování, datum poslední revize apod. Situaci komplikuje také nejednotnost ve formátech indexovaných dokumentů apod. V poslední době je také podporováno tzv. exploratorní či „průzkumné“ vyhledávání, které počítá s tím, že uživatel nemá dokonale ujasněný svůj požadavek a systém mu pak předkládá možnosti. Právě zde hraje implementace taxonomií a tezurů důležitou roli. Lze předpokládat, že s jejich využitím bude podnikové vyhledávání do budoucna přinášet stále uspokojivější výsledky.

(RED´KINA, Natalija S. Privlečenije pol´zovatelej v naučuju biblioteku: strategija GPNTB SO RAN [Získávání nových uživatelů vědecké knihovny: strategie Státní veřejné vědeckotechnické knihovny Sibiřského oddělení Ruské Akademie věd]. Naučnyje i techničeskije biblioteki, 2015, (12), 12–20. ISSN 0130-9765. Dostupný také z: http://www.gpntb.ru/ntb/ntb/2015/12/ntb_12_2_2015.pdf.

Státní veřejná vědeckotechnická knihovna Sibiřského oddělení Ruské Akademie věd (GPNTB SO RAN, <http://www.spsl.nsc.ru>) zpracovala strategický plán rozvoje na léta 2015–2017, v němž se zabývá i tématem zlepšení kvality služeb a získávání nových uživatelů (čtenářů, návštěvníků i vzdálených, „internetových“, uživatelů). Snaží se rozšiřovat nabídku informačních produktů a služeb, modernizovat tradiční formy a metody práce, optimalizovat základní technologické procesy, které mohou pozitivně ovlivnit výsledné služby. Autorka považuje získávání nových uživatelů za jeden z nejdůležitějších faktorů úspěšnosti, životaschopnosti a stabilního rozvoje každé vědecké knihovny, jejímž úkolem je informační podpora vědecké práce, výzkumu i výuky.

Opatření, která mají knihovně napomoci k dosažení cílů strategického plánu, se zaměřují:

- na získání uživatelů pro fyzické návštěvy knihovny; za tímto cílem bude v roce 2016 uskutečněn projekt reorganizace služeb čtenářům a uložení fondů, zlepšen komfort

studia a práce v knihovně (vyčleněny autonomní zóny pro vědecké pracovníky a specialisty, zřízeny posluchárny a učebny, sály pro demonstraci populárně-naučných filmů, výstavní zóna pro tematické výstavy i pro výstavy přírůstků v tištěném i elektronickém formátu, rozšíření provozní doby do nočních hodin, zřízení možnosti bezplatného užívání výpočetní techniky a elektronických zdrojů); knihovna se bude věnovat organizaci personalizovaných služeb, včetně digitalizace publikací na zakázku a zavedení doplňkových služeb (i v režimu online), systémové organizaci zpětné vazby; orientuje se na rozšíření metod informování čtenářů (prostřednictvím SMS a e-mailu, avšak pouze na základě předchozího souhlasu čtenáře);

- knihovna již zavedla zápis do knihovny v režimu online, aktivně ale také organizuje akce mimo prostory knihovny, při nichž získává nové čtenáře. Jde o výjezdní akce zaměřené na informování o fondu knihovny, dalších informačních zdrojích a službách, o akce jiných institucí a organizací, jichž se knihovna účastní: např. celostátní „Bibli-noč“ (Biblionoc, Noc s knihovnou, <http://www.spsl.nsc.ru/news-item/vserossijskaya-akciya-v-podderzhku-chteniya-biblinoch-2015/>; autorka uvádí, že při této akci knihovnu navštívilo 1500 osob, z nichž 70 se hned zapsalo do knihovny), dny otevřených dveří v knihovně při příležitosti svátků jednotlivých profesí, kdy se cíleně připravují informační, metodické, propagační i vzdělávací akce, debatní kulaté stoly atd. podle profilu dané profese atd. – tyto akce umožňují zaměřit se systémově na cílové skupiny a snadněji posléze organizovat personalizované služby;

- metody získávání uživatelů webových stránek knihovny; to je podmíněno vysokou kvalitou webových stránek (nová verze webu knihovny pochází již z roku 2013, byl optimalizován z hlediska mobilních zařízení – proveden *Mobile-Friendly Test*). Je důležité dobře prezentovat elektronické zdroje (GPNTB SO RAN v roce 2015 zpřístupňovala v síťovém režimu více než 100 databází, z nich 63 v otevřeném přístupu). Knihovna se chystá aktivněji rozvíjet metody individuálně cílených elektronických služeb, vytvářet personalizovaný prostor v informačním systému knihovny s využitím technologie „osobní kanceláře“ („Můj formulář“, „Moje objednávky“, „Objednávky ze starého fondu“, „Vlastní výběr zdrojů“, „Moje dřívější dotazy“, RSS atd.).

Jednou z nejdůležitějších podmínek zlepšování kvality práce knihovny a tím i získávání dalších uživatelů je zvyšování kvalifikace personálu a zlepšování kultury služeb. GPNTB SO RAN se této otázce věnuje soustavně, zaměstnanci útvarů spojených se službami jsou pravidelně školeni, účastní se seminářů, stáží, výměny zkušeností, ale i testování svých znalostí. V roce 2015 byl přijat interní kodex, který popisuje pravidla chování personálu, profesionální komunikace s uživateli i kolegy, řešení konfliktních situací, prezentaci knihovny navenek. Zakotvil i zásadu vytváření zdravého psychologického klimatu na pracovišti.

Zpracovaly: PhDr. Anna Machová a Mgr. Lenka Bejlková

MACHOVÁ, Anna a Lenka BEJLKOVÁ. Novinky zahraniční knihovnické literatury. *Knihovna: knihovnická revue*. 2016, **27**(2), 84–91. ISSN 1801-3252.